

Zorana Medarić in Mateja Sedmak (ur.), *Children's Voices: Interethnic Violence in the School Environment*, Založba Annales, Koper, 2012, 263 str.

V zadnjih desetletjih se o medkulturni vzgoji in etnični strpnosti veliko govori in piše, ne nazadnje tudi zato, ker etnična heterogenost sodobnih evropskih družb prinaša številne izzive pri zmanjševanju predsodkov, ksenofobije in etnocentrizma. Področja večkulturnih realnosti so bila v znanstvenem pogledu že dodobra raziskana, še vedno pa ostaja nekaj aspektov, ki jim raziskovalci (še) niso namenili dovolj pozornosti. S tega vidika prispevki zbornika *Children's voices: Interethnic Violence in the School Environment* dopolnjujejo obstoječo literaturo o razširjenosti medetničnega nasilja v šolskem okolju.

Zbornik je nastal kot zaključna publikacija mednarodnega raziskovalnega projekta, ki je vključeval pet držav Evropske unije (Slovenijo, Avstrijo, Ciper, Italijo in Veliko Britanijo oz. Anglijo) in je v analizo zajel približno 4.000 otrok in mladostnikov iz osnovnih in srednjih šol. Glede na relativno pomanjkanje študij medetničnega nasilja v šolskem okolju je vsebina prispevkov pomembna, saj predstavlja konkretne izsledke kvalitativne in kvantitativne raziskave, ponuja ažuren vpogled v razmere na obravnavanem področju in odpira smernice raziskovanja tega področja. Vsako izbrano šolsko okolje je zaznamovano z drugačnimi karakteristikami, zato ni presenetljivo, da se tudi rezultati študij v nekaterih pogledih razlikujejo. To je razvidno tako iz stopnje medetničnega nasilja med mladostniki kot tudi iz stopnje njihove strpnosti ter iz državnih in šolskih politik preprečevanja nasilnega vedenja. A pri tem je, kot že rečeno, pomembno upoštevati značilnosti posameznega konteksta; če je bila na primer v Angliji raziskava izvedena na šolah z zgolj 25-odstotnim deležem »etničnih Britancev«, so bile v Italiji v študijo zajete šole s skoraj 80-odstotnim deležem Italijanov. S tega vidika lahko rečemo, da so nacionalne raziskave posamezne študije primera, saj iz metodoloških razlogov niso niti povsem primerljive niti povsem splošljive. A ne glede na to rezultati izvedenih študij, v nasprotju s splošno uveljavljeno tezo o naraščajoči ksenofobiji in etnocentrizmu, kažejo na relativno nizko stopnjo medetničnega nasilja med otroki in mladostniki – kar pa še ne pomeni, da konfliktov med pripadniki različnih etničnih skupin ni. Poleg tega je mogoče opaziti, da nasilje prevzema manj eksplicitne oblike, kar se na primer kaže v nižjih stopnjah soočanja s fizičnim nasiljem ter nekoliko višjih stopnjah verbalnega nasilja in segregacije. Zanimivo je tudi, da se oblike medetničnega nasilja praviloma pogosteje pojavljajo med mlajšimi otroki kot pa med mladostniki.

Velika Britanija se kot nekdanja kolonialna država ter kot ena izmed ciljnih držav sodobnih migracijskih tokov sooča z visoko stopnjo etnične heterogenosti urbanih središč, kar je državo na nek način prisililo k aktivnejši politiki upravljanja kulturne raznolikosti. Pravzaprav je etnična populacijska slika Velike Britanije tako kompleksna, da so se raziskovalke Sally Inman, Pip McCormack in Sarah Walker z londonske univerze South Bank osredotočile zgolj na islamofobijo, ki v zadnjem desetletju med Britanci postaja vse bolj očitna. Stopnje soočanja z nasilnim vedenjem v izbranih angleških šolah so praviloma višje kot v preostalih obravnavanih državah, a so – glede na izrazito etnično raznolikost angleškega vzorca – najbrž te stopnje nekoliko višje prav zaradi intenzivnejših medetničnih stikov, saj je na drugi strani tudi strpnost do »drugačnih« med angleškimi otroki in mladostniki višja kot v drugih državah. Tako se po mnenju avtoric islamofobni diskurz v šolskem okolju ne izraža v enaki meri kot v britanski družbi na makroravni.

Podobno ocenjujeta Birgit Sauer in Edma Ajanović z dunajske univerze, ki pravita, da medetnično nasilje v šolah ni tako izrazito, kot bi lahko pričakovali na podlagi siceršnjih antiimigrantskih implikacij avstrijskega medijskega in političnega prostora. Šolsko okolje poimenujeta 'varovano območje' (*protected space*), saj ga kot takega dojemajo tako otroci kot tudi učitelji. Medetnično nasilje, ugotavljata, nima enoznačnih indicov, temveč se prepleta z različnimi okoliščinami, kot so na primer spol, osebne značilnosti, posameznikov zunanji videz in socialno-ekonomski položaj. Tako se na primer tudi medvrstniški konflikt, ki primarno ne izvira iz posameznikove etnične pripadnosti, jezika ali religije, lahko na koncu razvije v konflikt z elementi nacionalizma.

Ugotovitve avstrijske študije v nekaterih pogledih sovpadajo z rezultati slovenske raziskave; raziskovalki z Univerze na Primorskem Ana Kralj in Tjaša Žakelj namreč poudarjata, da je etnična oziroma kulturna identiteta redko prepoznana kot pglavitni razlog medvrstniškega konflikta, saj se ta pogosteje pojavlja kot spremljevalni dejavnik nasilnega vedenja. Medetnično nasilje med učenci in učitelji v Sloveniji zato ni dojet kot pereč problem. A po drugi strani avtorici kot problematično poudarjata samo percepcijo nasilja; nekateri učenci na primer menijo, da oznake, kot so »čefur«, »čapač«, »šiptar«, in »cigo«, nimajo negativne konotacije in po njihovem mnenju niso žaljivke. »Medetničnega nasilja pri nas ni« je izjava, ki ponazarja stališča večine sodelujočih v slovenski raziskavi, tako med učenci kot tudi med učitelji in šolskim osebjem.

Nekoliko drugačne ugotovitve izpostavljata avtorja italijanske raziskave, Giovanni delli Zotti in Ornella Urpis s tržaške univerze, ki menita, da se medetnično nasilje pogosteje kot v šolskem okolju pojavlja zunaj njega. Velik vpliv na reprodukcijo stereotipov in predsodkov o tujcih pripisujeta makrodružbenim procesom, še zlasti medijskemu diskurzu. Po drugi strani pa opažata, da učitelji, motivirani za poučevanje večkulturnih tematik in vprašanj s področja človekovih pravic, spodbujajo projekte za družbeno vključenost in refleksijo kulturne raznolikosti, kar med učence prinaša tudi vse večjo zavedanje o pravicah posameznika.

Tudi raziskovalca z Evropske univerze na Cipru Marios Vryonides in Maria Kalli ocenjujeta, da medetnično nasilje v njihovem izobraževalnem okolju ni večji problem. V zaključku svojega prispevka izpostavljata, da bi se vse večja ekonomska nestabilnost države utegnila odražati tudi v naraščajočih napetostih med pripadniki različnih etničnih skupin. Uvodni pregled raziskovanja medetničnih odnosov poudarja razhajanja med grškimi in turškimi prebivalci otoka, kar se ne kaže v neposrednem nasilju, temveč v izraziti segregaciji; ena etnična skupina živi na severu, druga pa na jugu države. Posledično so bili iz raziskave, izvedene le v grškem delu Cipra, izvzeti pripadniki turške manjšine, kar je z vidika specifične ciprske situacije precejšen manko njihove analize.

Iz zgoraj poudarjenih vsebinskih vidikov je razvidno, da je zbornik *Children's Voices* točka premisleka za vse, ki se ukvarjajo s temami etničnih in medkulturnih študij, saj odpira vprašanja prepletenosti medetničnega nasilja z različnimi osebnimi in institucionalnimi dejavniki. Zanimivo je tudi, da se na eni strani soočamo z literaturo, ki opozarja na precejšen porast ksenofobije in etnocentrizma v evropskih družbah, na drugi strani pa avtorji zbornika ocenjujejo, da je stopnja medetničnega nasilja v analiziranih šolah relativno nizka. Ali je torej strpnost v večkulturnih družbah dolgoročno dosegljiv cilj in ne le utopično izhodišče kozmopolitskih vrednot? Kot pravijo avtorji posameznih prispevkov, primeri dobrih praks pričajo o tem, da ustrezen odnos do nasilja in kulturne različnosti v njem lahko prinese pozitivne spremembe, saj intenzivna promocija kulturne raznolikosti kot temeljne družbene vrednote in uvajanje nične tolerance v šolskem okolju praviloma delujeta kot učinkovita preventivna ukrepa za zmanjševanje nasilnega vedenja, diskriminacije in segregacije. S tega stališča je treba priznati, da so predstavniki mlajših generacij pomembni nosilci družbenih vrednot in posledično tudi sprememb, ki bi se v prihodnosti lahko manifestirale v večji stopnji medkulturne strpnosti in enakopravnosti, ne le v šolskem okolju, temveč tudi v širši družbi.

Barbara Gornik